

Vajdakamarási Lőrinc pap.

Irta: KELEMEN LAJOS.

Szinnyei József a *Magyar Irók Élete és Munkái*-ban¹ megemlíti *Vajdakamarási Lőrinc papot* és két ritka verses munkáját.² Életrajzi adatokat azonban nem ismer róla s mindössze annyit ír, hogy kolozsvári református pap volt, – de ez is tévedés.³ A régebbi írók közül viszont Aranyosrákosi Székely Sándor, kétségtelenül Uzoni Fosztó István nagy kézíratos latin unitárius egyháztörténete nyomán,⁴ Vajdakamarási Lőrincet 1592-ből mint gyerővásárhelyi unitárius papot említi, de ő nem ismerte irodalmi működését. Székely Sándor adatát idézi aztán az Erdélyi Református Egyházkerület 1871-i Névkönyvében a gyerővásárhelyi egyházközség történetének névtelen írója, de ez az író, bár semmi ellenkező adata nincsen, egyszerűen nem hiszi el, hogy Gyerővásárhely valaha unitárius egyházközség lehetett s így azt sem, hogy Vajdakamarási Lőrinc is unitárius pap volt.⁵

Ez a kérdés azonban nem hit-, hanem ténykérdés.

Vajdakamarási Lőrinc unitárius papságát az Unitárius Egyházközség levéltárának legrégebb (1587–1605) jegyzőkönyvéből⁶ három különféle adattal igazolhatjuk. Ezek az adatok egyszerűen néhány érdekes vonást szolgáltatnak e XVI. százévi írónak teljesen ismeretlen életrajzához is.

A legelső adat az 1592 június 3-i tordai zsinat egy határozata-

¹ XIV. 778 l.

² *Ighen szép Historia, az Jason kiralynak hazassagarol.* Kolozsvár, 1581. 4r. 6 sztl. lev. Megvan a M. Tud. Akadémiánál és a marosvásárhelyi gr. Teleki könyvtárban. Szabó Károly *R. M. K. I.* 183 sz. *Szép Tanosag. Az iöuendő rettenetes iület napiaról.* Kolozsvár, 1591. 4r. 4 lev. Egyetlen csonka példánya a pesti ref. koll. könyvtárban. Második kiadás Debrecen 1596. Megvan a M. N. Muz. és a debreceni ref. koll. könyvtárban. Szabó K. *R. M. K.* 246 és 282 sz.

³ A kolozsvári ref. egyházközség 1568-ban megszűnt s csak a XVII. sz. első évtizedében szerveződött újra. Első papja Maróthi Traszki Lukács volt. Pokoly József: *Az erd. ref. egyház története.* II. 36–37 l.

⁴ A. Székely Sándor: *Az unitária vallás történetei Erdélyben.* Kolozsvár 1839. 197 l. E mű lényegében Uzoni Fosztó I. munkájának kivonata.

⁵ Id. mű 31–32 l.

⁶ *Protocollum generale et partiale consistorii.* Vegyesen vannak benne zsinati és consistoriumi végzések. Legtöbb a válópör. Eredetije az Unitárius Vallásközség (Status) levéltárban Kolozsvárt.

ában fordul elő. E zsinatot Hunyadi Demeter superintendens alatt tartották s az szigorú határozatokat hozott a zsinatról ok és engedély nélkül elmaradó papokra s egyszersmind az iskolamestereknek is kötelességükké tette a zsinaton való megjelenést.⁷ De nevezetes intézkedése volt a zsinatnak, hogy négy papot rendelt, „kik Déva felé alá menjenek és az ecclesiákat, patronusokat az igaz religioban tanításokkal konfirmálják”. E négy pap közt ott találjuk *Vajdakamarási Lőrinc gyerővásárhelyi prédikátort*.⁸

Ugyanebben az egyházközségben szolgált a következő év elején is. Az 1593 április 12-én Kolozsvárt, már Enyedi György püspök vezetése alatt tartott zsinat jegyzőkönyve úgy említi Vajdakamarási Lőrincet, mint a kalotai egyházkör esperestjét,⁹ aki gyerővásárhelyi Vámos István és felesége, Kovács Kata, válóperét nem tudta véglegesen elintézni s az ügy így a zsinat elé került.

Érdekességben azonban mindkét adatot túlszárnyalja az 1597 június 8-i kolozsvári zsinatnak az a határozata, mely Vajdakamarási Lőrincet papságától megfosztja.

E súlyos határozatot peres eljárás és tanuvallatások előzték meg, de ezek az életrajzi, vallás- és erkölcstörténeti nézőpontból kétségtelenül nagybecsű adatok – sajnos – nem maradtak reánk. A zsinat ítéletének megokolásából így is megállapítható, hogy Vajdakamarási Lőrinc kétségbeesetten, de eredménytelenül védekezett a vádak ellen s a tanuk egy részét infámisoknak, azaz rossz hírűeknek, megbízhatatlanoknak állította. Maga a zsinat is elismerte, hogy a bevett vallomások közt vannak olyanok is, melyek világi törvényszék előtt nem állhatnának meg. De viszont voltak oly tanuvallomások, melyeket senki sem kifogásolhatott s ezek lényegében a kifogásolt tanúkkal ugyanazt vallották, ami az előbbieknél vallomását hihetővé tette, s ezért nem lehetett azokat teljesen figyelmen kívül hagyni. De maga a vádlott pap előadásából és ingadozásából is az látszott, hogy teljességgel nem ártatlan. Mivel pedig Lőrinc papot mindenütt, ahol addig lakott, ugyanazzal vádolták, amivel most: a zsinat nem hihette, hogy most azokban a hibákban teljesen ártatlan legyen. Magaviseletével egyházának is ártott s a másvallásuaknak alkalmat nyújtott egyháza támadására. Végre, mivel éktelen szitkozódása, főképpen házanépe között bizonyos volt, mindezekért a zsinat elítélte. Az ítéletet többféle nézőpontból való érdekességéért teljes szövegében közöljük.

Sententia Synodi, congregatae Claudiopoli, ad diem octavum Junii, anno 1597. contra Laurentium Wajdakamorasi hec est.

Noha hihető, hogy az be vött vallások között vadnak oly tanok, kik infamiában vadnak, es fassioyok netalan, fű keppen az kwlsó törüinben megh nem allananak. De myvel hogy vadnak öllianok is, kik ellen senki nem contradicalhat es azoknak vallassokkal egygywt foli amaz felsőknek is fassioyok.

⁷Egyszersmind az elvilágiasodó mesterekre kimondta, hogy „tisztességes öltözetben járjanak, az katona hegyes gallért letegyék és hajokat is katona módon ne vétessék, hanem a filőknek közepire érjen az hajok”.

⁸ Az adatok az id. jkönyv 261–62 lapjáról.

⁹ Id. jkv. 46–48 l.

Teccet az Synatnak, hogy az infamissoknak bezedit imezeknek vallassok hihetőve tezi, es nem telliességgel megh vetendeők. Masodszor, vizi eziben az synat, hogy Lőrincz pap bezidit vgy viseli, hogy magát telliességgel ki nem feitheti az vitekbwl, hanem titubal es implicallia magat zauauual, honnan itili az Synat, hogy telliességgel nem artatlan. Harmadszor, myuel hogy egieb heliekenys, valahol lakot Lőrincz pap, myndenwtt inkab ezen vitekkel vádoltatott, es myndenwtt magara gyanot hozott. Nem hiheti az synat, hogy mostis telliességgel azokban az kikkel vadoltatik viteknelkwl ligien. Negiedzer, myvel hogy az egiz Ecclesiat nagy infamiaban hozta, es alkolmatossagot zolgaltatott, az my velnk ellenkezőknek arra, hogy az Istennek igassaga twllök karolmatossik. Wigezetre, holot éktelen zitkozodassa, fw kippen haza nipe között constal. Mind ezekirt teccet az egiz Synatnak, hogy az Pal Apostalnak mondassat követwen I. Cor. 5. Cap. w. 11. Si quis, cum frater apelletur, fuerit Scortator aut avarus, aut simulachrorum cultor, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi ne cibum quidem capiat is *Wajdakamarasi Lőrincz papott az my gywlekezetwnkbol ki rekezywk, ki zamlialljuk es excludalljuk. Kinek nagio bízonsagara köntössit es sewegit, az egiz gywlekezet előtt, hadgiuk es paranczolljuk, hogy levonnyak.* Quod et factum est. Ezek megh lewén, az Synat megh engette, hogy holot Lőrincz pap, magat az bwnökben, kikkel vadoltatott, artatlannak mondgia, idei es zabadsaga legien, maga megh igazittassara es tizittassara kit ha megh chelekedhetek, az Ecclesiat ez utan ez felől megh találhattya. Datum Caudiopoli, die 18 Jvnij Anno a nato Christo domino 1597.

A határozatnak tulajdonképen a Pál apostol korinthusbeliekhez intézett I. levelének a megokolásba foglalt 5. fejezet 11. verse az, amiből a vádakra következtethetünk. „Ha valaki, habár testvér is, parázna, fősvény vagy bálványimádó, vagy szitkozódó, részeges, vagy kapzsi: az ilyenekkel ne éljetez együtt”.

Ha Lőrinc pap e hibáknak csak egy részében is vétkes volt: megérdemelte sorsát. Példaadásra kötelezett egyházi embert ily súlyos hibákkal az egyháznak saját érdekében nem szabad vezető helyen megtérni. S az ítélet megokolása főlemlíti azt is, hogy Lőrinc pap magaviseletével egyházának ártott s a más vallásuaknak alkalmat nyújtott a maga hibáival egyháza támadására.

Itt valószínűleg a jézsuitákra kell gondolnunk.

Az unitáriusok helyzete Dávid Ferenc elítéltetése és halála után mindenütt megnehezült.

Midőn a medgyesi országgyűlés Erdélyből kizárta a jézsuitákat, a református egyház lett a leghatalmasabb Erdélyben s a törvényeket is úgy fogalmazták, mintha az egész Erdély református lett volna.¹⁰ Viszont Báthory Zsigmond előbb titkon, azután nyíltan is mindent megtett, hogy a jézsuitákat újra betelepítse Erdélybe s 1594-től ezek teljes erővel dolgoztak újra itt. Az unitáriusoknak tehát két erős ellenféllel kellett küzdeni. Báthory Zsigmond 1596-ban Náprágyi Demeternek, a róm. kath. püspöknek, adta Gyalut, honnan Tornyai Mátét, a református püspököt, eltávolította. Gyaluhoz pedig akkor még unitárius vallású falvak is tartoztak.¹¹ Ezekben a harcias szellemű katolikus püspök kétségtelenül megindította az akciót lelki hatalma érdekében is.¹² A Gyerővásár-

¹⁰ Pokoly József, *Az erd. ref. egyház története.* I. 292.

¹¹ Igy Szászlóna. Unitárius volt akkor a mellette fekvő Oláhfenés is. A *Prot. gen. et part. Consistorii* adatainak bizonyossága szerint még 1603-ban is unitárius papok voltak itt.

¹² *Annae litterae soc. Jesu stb. Fontes R. Trans.* V. 36–37.

hellyel szomszédos Mákót 1597-ben a jézsuitáknak adták, – a szomszéd Jegenyé pedig előbb is róm. katolikus volt, s Kolozsvárt, az unitáriusok főfészkeben, erős jézsuita agitáció folyt.¹³ Ily körülmények közt a szorongatott egyháznak súlyos hátrányára szolgált, ha jó példaadásra hívatott papjainak életmódját lehetett az egyház támadóinak kihasználni.

Ezért egészen természetes, ha az egyház igyekezett megszabadulni botránykövétől. Így érthetővé válik a zsinat szigora, mely Vajdakamarási Lőrincet megfosztotta papságától és ennek jeléül papi köntösét és süvegét az egész zsinati gyülekezet előtt levonta róla.

Az egyházi emlékekben nincs adat aztán arról, hogy Vajdakamarási Lőrinc megpróbált volna élni a neki még fennhagyott lehetőséggel, hogy „ideje és szabadsága legyen a maga megigazítására és megtisztítására”,¹⁴ s ha ezt megteszi, még folytathatja egyházához. A már akkor idősebb ember aligha el nem késett a megjavulástól s papsága elvesztése az utolsó adat, amit róla ismerünk.¹⁵

¹³ Veress Endre dr., *A Kolozsvári Báthory egyetem* stb. Erdélyi Múzeum 1906. 252–53. l. és az előbb idézett forrás 44–45, 48–55, 60–65. l.

¹⁴ L. a szövegben közölt ítélet végső sorait.

¹⁵ Meg kell emlékeznünk még Vajdakamarási Lőrinc származásáról is. Neve kétségtelenül származási helye, *Vajdakamarás*, után fölvetett név. E kis kolozsmegyei, mezőségi falu a XVI. és XVII. század folyamán a szomszédos Szováta, Kályán, a közeli Száva és más egyházközségekkel együtt az unitárius egyházi jegyzőkönyvek tanúsága szerint unitárius falu volt. Vajdakamaráson az unitárius anyaegyházközség csak 1723-ban szűnt meg. Ekkor a templomot Almási Gergely Mihály unitárius püspök Bethlen József gróffal kötött szerződésben eladta a reformátusoknak. A Bethlenek 1659 óta birtokosok itt. Ekkor (l. 18.) adta a falut Barcsay Akos fejedelem Bethlen Jánosnak és feleségének, Váradai Borbárának. Apafi Mihály aztán – mivel Barcsay adományait az országgyűlés érvénytelenítette – 1662 február 15-én újra Bethlen Jánosnak és utódainak adta a falut. (L. Kemény József gróf *Possessionaria*. Comitatus Kolos. Kézirat az Erd. Múzeum levéltárában. A templom adásvételi szerződése közölve az Erd. ref. egyházkerület névkönyve 1885. évi 17-ig lapjain.)

Nagy Iván: *Magyarország nevezetes családai* IX. k. 117. lapján *Vajdakamarási* előnévvel ír arról a *Pap* családról, melynek egyedüli tagjául éppen az író Lőrincet említi. Ez kétségtelenül tévedés. V. Lőrincnek a *pap* nem vezeték-, hanem foglalkozásnév volt, s *Vajdakamarási Pap* nevű nemes családot sem azelőttől, sem azutánról nem ismerünk. A XVIII. századi református író-pap Kamarásiakat sem tudjuk összeköttetésbe hozni Lőrinc pappal és családjával.